

ואהבת לרעך כמוך

מתלמידי רבי עקיבא ועד ימי התשועה

הרב מוטי פרנקו

אנו עומדים כעת בעיצומה של תקופה מיוחדת מאוד. ברצוני לנסות ולהתבונן בימים האלה שאנחנו נמצאים בתוכם, ומתוך כך לראות איזה מטען רוחני ניתן לקחת איתנו. התקופה הזו שאנו מצויים בה, הימים שבין פסח לשבועות, היא תקופה מעניינת ומרתקת, תקופה שעברה מספר גלגולים. את יסוד הימים הללו קראנו בשבת האחרונה בפרשת אמור - אנו עומדים בין קורבן העומר לבין קורבן החיטים, שני הלחם שמביאים בחג השבועות. ימי ספירת העומר מופיעים בפרשת אמור בתוך פרשת המועדות, אלו ימים טובים אותם הרמב"ן מכנה חול המועד ארוך שבין פסח לשבועות. גם על פי ספר החינוך אלו ימים טובים המבטאים את גאולתן של ישראל, ימים של הכנה לקראת מתן תורה, וכן הם ימים טובים גם בהיבט החקלאי.

אך הנה, כפי שאנחנו יודעים, מתישהו במהלך הדורות, הימים האלה הפכו להיות סוג של ימי אבלות; נוהגים שלא לשאת נשים, שלא לשמוע מוזיקה, לא להתגלח ולהסתפר, וכולי... והשאלה מתבקשת - מה אירע שכך התהפך אופיים של הימים האלו?

המקור למנהגי האבלות מופיע בגמרא שמתארת את מה שקרה לתלמידיו של רבי עקיבא (יבמות סב, ב):

אמרו: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמם, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם. ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה אותה שעה. תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת. אמר רב חמא בר אבא, ואיתימא ר' חייא בר אבין: כולם מתו מיתה רעה. מאי היא? א"ר נחמן: אסכרה.

גמרא זאת מעוררת שאלות - מה העניין שבשמו מתו כך עשרים וארבע אלף תלמידיו של רבי עקיבא בפרק זמן קצר שכזה? מה עשו שהביא למותם? הגמרא אמנם נותנת הסבר: "מפני שלא נהגו כבוד זה לזה", אך הסבר זה איננו מיישב את הדעת, לא לנהוג כבוד כלפי האחר זה אמנם לא מעשה חיובי, אך אין זה נשמע כמו התנהגות חמורה כל כך עד כדי עונש מוות! הרי לא מדובר פה שהם הכו את חבריהם, או השפילו אחד את השני, ובטח שלא מדובר שהיו גונבים ורוצחים חס ושלום! אם כן, יש לברר מהי הכוונה ב"לא נהגו כבוד זה לזה".

שלא נהגו כבוד זה בזה

הגמרא במסכת מנחות מביאה סיפור שייטכן שעוסק באחד מתוך עשרים וארבעה אלף התלמידים של רבי עקיבא, ודרכו ניתן לראות דוגמא למה זה "לא נהגו כבוד זה בזה" (מנחות סח, ב):

יטיב רבי טרפון וקא קשיא ליה מה בין קודם לעומר לקודם שתי הלחם. אמר לפניו יהודה בר נחמיה: לא אם אמרת קודם לעומר שכן לא הותר מכללו אצל הדיוט, תאמר קודם לשתי הלחם שהותר מכללו אצל הדיוט?! שתק רבי טרפון. צהבו פניו של רבי יהודה בן נחמיה. אמר לו רבי עקיבא: יהודה, צהבו פניך שהשבת את זקן? תמהני אם תאריך ימים. אמר רבי יהודה ברבי אלעאי: אותו הפרק פרס הפסח היה כשעליתי לעצרת שאלתי אחריו יהודה בן נחמיה היכן הוא ואמרו לי נפטר והלך לו.

כפי שרואים מתוך הגמרא, הסיפור הזה התרחש באותה התקופה עליה אנו מדברים, שכן המקרה אירע סמוך לפסח, ומיתתו של רבי יהודה בר נחמיה התרחשה לפני העצרת, חג השבועות, ומתואר בו בבירור הביטוי "שלא נהגו כבוד זה בזה".

לא ניכנס לדיון ההלכתי שבגמרא, אלא לסיפור עצמו - רבי טרפון עסק בסוגיה, ואחד התלמידים, רבי יהודה בר נחמיה, הקשה קושיה שהפילה את המהלך של רבי טרפון מכל וכל, ועל כן שתק רבי טרפון. מתוך "נצחוננו" של רבי יהודה על רבי טרפון, "צהבו פניו של רבי יהודה בן נחמיה", כלומר הוא התגאה ושמח בתשובתו הניצחת, על שהצליח להקשות

קושיה טובה. כתגובה על גאוותו הקפיד עליו רבי עקיבא ואמר לו "תמהני אם תאריך ימים", ואכן כך קרה בימים אלו שבין פסח לעצרת.

ואמנם, דווקא מתוך הדוגמא הזאת שהביאה הגמרא, שבה שאלתנו למקומה – האם זו באמת התנהגות כל כך נוראה עד כדי מיתה? הרי רבי יהודה בר נחמיה לא אמר דבר, אלא רק שמח בינו לבין עצמו. וגם אם נניח ונגיד שכן, זו אכן התנהגות נוראה כל כך, שכן מתלמידיו של רבי עקיבא אנחנו מצפים לנורמות אחרות וגבוהות הרבה יותר, אז ממה נפשך? אם מעשיהם כל כך נוראיים ועונש המיתה הגיע להם, מדוע אנחנו צריכים להצטער ולהתאבל על כך? הרי הגיע להם!

אם כן, הגענו למבוי סתום – אם אלו לא מעשים כל כך חמורים, מדוע מתו תלמידיו של רבי עקיבא? ואם זה כן כזה חמור, אז למה אנחנו עצובים?

חביב אדם שנברא בצלם

נוסיף ונאמר – בפרשות האחרונות קראנו "וְאֶהְבֶּתְךָ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא יט, יח). מביא רש"י במקום את דברי חז"ל: "אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה". וכן אומרת המשנה במסכת אבות (ג, יד):

הוא [ר' עקיבא] היה אומר: חביב אדם שנברא בצלם, חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם... חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום.

מפליא ביותר! "ואהבת לרעך כמוך" זהו הדגל של רבי עקיבא, זהו אומר חיינו! איך קרה שדווקא בבית מדרשו של רבי עקיבא, אותו רבי עקיבא שאמר "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה", שאמר "חביבים ישראל שנקראו בנים למקום", דווקא תלמידים שלו לא נהגו כבוד זה בזה? איך קורה דבר שכזה?!

ניתן כמובן לתרץ שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, ועל כן דווקא בבית מדרשו של רבי עקיבא, שם מדקדקים ביותר על כבוד בין הבריות, דווקא שם עונש כזה מתרחש.

דרך אגב, היה מי שרצה לומר כי דבריו אלה של רבי עקיבא נאמרו רק אחרי שעשרים וארבע אלף תלמידיו מתו; עכשיו, אחרי שמתו, מקים רבי עקיבא בית מדרש חדש עם חמשת תלמידיו הגדולים ומכריז בקול ואומר "ואהבת לרעך כמוך!", כדי לא יחזרו על מה שקרה. אכן ייתכן לומר כך, אך זה קצת קשה לי משתי סיבות: הראשונה – המשנה במסכת אבות אומרת "הוא היה אומר", פתיחה כזאת במסכת אבות מסמלת על 'מוטו', על דרך חיים של אדם, "ואהבת לרעך כמוך" היה אומר חיינו של רבי עקיבא. שנית, מסתבר שזה מלווה אותו מצעירותו, וזאת מפני שהייתה לו מורה טובה. הוא למד זאת מאשתו... רבי עקיבא היה רועה צאן פשוט. כלבא שבוע, שהיה אדם גדול וחשוב, לא יכול היה להסתכל על רבי עקיבא הפשוט, אך ביתו של כלבא שבוע התחננה אליו שייתן לה להינשא לו, היא ידעה לראות את הטוב שבו, היא ידעה לזהות את הנקודה הפנימית שלו. השיעור הראשון שקיבל רבי עקיבא היה מאישתו, וזה היה שיעור ב"ואהבת לרעך כמוך", שיעור בעין טובה. על כן נראה לי שזה מוטו שליווה את רבי עקיבא במשך כל חייו.

כיצד מתו תלמידי רבי עקיבא?

אם כן, נראה שהשאלות ששאלנו עומדות בעינינו, וננסה להתבונן בהן.

ישנה אגרת מפורסמת של רב שרירא גאון, בה הוא מפרט כיצד נכתבה המשנה. באגרת זו מביא רב שרירא גאון את הסיפור על מות תלמידיו של רבי עקיבא, ומוסיף שם פרט חשוב ומהותי, וכך הוא כותב (איגרת רב שרירא גאון):

והעמיד ר' עקיבא תלמידים הרבה והיה שמדא על התלמידים של ר' עקיבא, והות סמכא דישראל על התלמידים שניים של ר' עקיבא, דאמור רבנן שנים עשר אלף תלמידים היו לו לר' עקיבא מגבת ועד אנטיפטרוס וכלם מתו...

שימו לב להבדל בין הגרסאות – בגמרא שהבאנו לעיל כתוב על האופן בו התלמידים מתו "כולם מתו מיתה רעה. מאי היא? אסכרה", כלומר – סוג של חולי, מעין מגפה. אך רב שרירא גאון אומר אחרת, הם לא מתו במגפה, אלא מתו בשמד. בגזרה. כנראה שהגמרא שעמדה לפנינו לא הייתה בנוסח של הגמרא שלנו ולא נכתב בה שהם מתו באסכרה, אלא רק הסיפור על מותם, על כן הוסיף את העובדה הזאת שהם מתו בשמד מעצמו, וכנראה שקיבל זאת במסורת. הוא הרי היה קרוב יותר מאיתנו לתקופה הזאת.

מה הכוונה שהם מתו בשמד? רב שרירא גאון למעשה מפנה את תשומת ליבנו לתקופה של מרד בר כוכבא ברומאים. ידוע הרי שרבי עקיבא נטל תפקיד פעיל במרד זה. כתוב שרבי עקיבא היה נושא כליו של בר כוכבא, הוא זה שהכריז על בר כוכבא "דין הוא מלכא דמשיחא!". מכיוון שרבי עקיבא היה שותף ודומיננטי במרד, ותיפקד כמעין המנהיג הרוחני של המרד, הוא ותלמידיו סומנו על ידי הרומאים. הרומאים חיפשו אותם כדי לחסל אותו ואת בית מדרשו!

עובדה זו מסבירה איך קרה שבתקופה קצרה יחסית פתאום כולם חוסלו. הם פשוט היו מבוקשים על ידי המלכות הרומית.

אגב, הרב צבי יהודה היה מסביר כך גמרא מאוד מעניינת; הגמרא במסכת ברכות (דף ס, ב) מביאה סיפור מפורסם על רבי עקיבא, שהיה הולך בדרך עם נר, תרנגול וחמור, כשהגיע למקום יישוב ביקש שיכניסו לארח אותו אך לא הכניסו אותו. שקעה עליו השמש והוא לבדו באמצע השדה ובכל זאת אמר "כל דעביד רחמנא לטב עביד". בא אריה וטרף את החמור, באה רוח וכיבתה את הנר, ובא חתול וטרף את התרנגול, ואף על פי כן המשיך רבי עקיבא לומר "כל דעביד רחמנא לטב עביד". כאשר הגיע הבוקר, קם רבי עקיבא וראה שהעיר שאליה רצה להיכנס אמש נשרפה כליל, ומסתבר כי הגיעו גייסות בלילה. אמר לעצמו רבי עקיבא שאם החמור והחתול היו נשארים עימו הם היו מרעישים והגייסות היו תופסים אותו, וכן אם הנר היה ממשיך לדלוך היו הגייסות מגיעים אליו, ומסתבר שאכן "כל דעביד רחמנא לטב עביד". על הגמרא הזו שואל הרב צבי יהודה כך: איך זה שאף אחד מבני העיר לא הכניס את רבי עקיבא?! רבי עקיבא, גדול הדור, ואף לא אחד מכניסו לביתו! עונה הרב צבי יהודה דבר פשוט – רבי עקיבא היה מבוקש על ידי השלטון הרומאי, ומי שעוזר לו מסכן את עצמו ואת כל בני עירו.

החזון של רבי עקיבא

ניתן רקע קצר כדי להבין את הסיטואציה – אנחנו נמצאים בימים שאחרי חורבן הבית. גם לאחר חורבן הבית, היישוב היהודי בארץ ישראל לא חרב. הרומאים לאט לאט מוסיפים עוד ועוד גזרות לא פשוטות על היהודים, כולל גזרות רוחניות נגד קיום התורה. מצב זה יוצר תסיסה בקרב היהודים, ומעורר את המרידה. רבי עקיבא רואה פה הזדמנות לסילוק של הרומאים ולבניין מחדש של בית המקדש. וכך מתואר בירושלמי (תענית פ"ד, ה"ה):

תני ר' שמעון בן יוחי: עקיבה רבי היה דורש "דרך כוכב מיעקב" דרך כוזבא מיעקב. ר' עקיבה כד הוה חמי בר כוזבה הוה אמר דין הוא מלכא משיחא, א"ל ר' יוחנן בן תורתא עקיבה יעלו עשבים בלחיך ועדיין בן דוד לא יבא.

רבי עקיבא רואה הזדמנות פז לסלק את הרומאים ולבנות את בית המקדש! זה הנושא בכל הסיפור הזה – בניית בית המקדש השלישי והבאת הגאולה של ישראל! הרי שבעים שנה אחרי שנחרב הבית הראשון נבנה הבית השני, ומשך זמן זה הוא פחות או יותר הזמן שעבר בין חורבן הבית השני למרד בר כוכבא. לשם כך יוצא רבי עקיבא.

כולנו מכירים את הגמרא המופלאה בסוף מסכת מכות (כד, א) המספרת על רבי עקיבא שהלך עם חכמים, וכשראו שועל יוצא מבית קודש הקודשים כל החכמים בוכים, ורבי עקיבא צוחק. אמרו לו – למה אתה צוחק?! אמר להם – למה אתם בוכים? אמרו לו – בית המקדש חרב, ועכשיו שועלים מהלכים בו, ולא נבכה? השיב להם רבי עקיבא שזו בדיוק הסיבה שהוא צוחק. נבואת החורבן התקיימה, ולכן בטוח שגם נבואת הגאולה תתקיים. כאשר שאנחנו קוראים את הגמרא הזו, אנו מתפעלים מגודל אמונתו של רבי עקיבא, אבל יש פה עוד הרבה יותר מזה. רבי עקיבא צוחק כי הוא לא אומר שמתישוהו, עוד אלפיים שנה, תתקיים הנבואה וייבנה בית המקדש, אלא הוא אומר שמחר בבוקר זה יקרה! והוא מאמין בזה בכל ליבו. הוא מאמין שישראל ינצחו, שהם יסלקו את הרומאים ויבנו מחדש את בית המקדש.

רבי עקיבא באמת מאמין שזה יכול לקרות!

אבל הדבר הזה זוקק ביאור. הרי חז"ל לימדו אותנו שבית המקדש לא נחרב בגלל שהמאזן הצבאי בעולם השתנה. בית ראשון נחרב בגלל שלוש עבירות חמורות: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. בגלל חטאי ישראל. ואף בית שני נחרב בגלל חטאי ישראל, אבל חטאים אחרים מאלו של בית ראשון (יומא ט, ב):

מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני שלשה דברים שהיו בו: עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים... אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות: עבודה זרה, גלוי עריות, ושפיכות דמים.

אם כן, לא מובן למה רבי עקיבא כל כך מתרגש מבר כוכבא ובטוח שאיתו הם יגברו על הרומאים ויבנו את בית המקדש, הרי זה שקם בישראל מנהיג צבאי חזק וזו כלל לא הנקודה! הבית הרי חרב על שנאת חנם.

רבי עקיבא ודאי מודע לזה. אותו רבי עקיבא שכולו ציפייה וכמיהה לבית המקדש, אותו רבי עקיבא שרואה את השועל וצוחק, שרוצה לחדש את מלכות ישראל, הוא גדול הדור, ולו יש את בית המדרש הגדול ביותר. אומר רבי עקיבא שמבית מדרשו תצא הבשורה! זהו בית מדרש של גאולה! ואם הבית נחרב בגלל שנאת חנם, בבית מדרש זה של גאולה עיקר העבודה תהיה "ואהבת לרעך כמוך". נוכל לשוב ולבנות את הבית השלישי רק בזכות אהבת חנם. זה הדגל של רבי עקיבא! "חביבים ישראל שנבראו בצלם", "ואהבת לרעך כמוך". זה הדגל שלו כי כך הוא גדל כמו שהזכרנו, אבל הדגל הזה מתרומם עוד יותר גבוה עכשיו בגלל שזה מה שהדור צריך.

רבי עקיבא מקים בית מדרש מפואר, בית מדרש שיש בו עשרים וארבע אלף תלמידים. יש לציין כי הגמרא אינה מזכירה את המספר 24 אלף, אלא מציינת כי יש שניים עשר אלף זוגות של תלמידים. המספר 12 כנגד 12 שבטי ישראל, שכן זהו בית מדרש של כלל ישראל. בית מדרש מלא עוצמה שכל כולו למען עם ישראל.

ולכן, כאשר רבי עקיבא רואה תלמיד אחד בודד שצוחק כי הצליח "לנצח" את רבו, רבי טרפון, רבי עקיבא מופתע ומקפיד עליו, "תמהני אם תאריך ימים". אנחנו שעובדים פה בבית המדרש שלנו על "ואהבת לרעך כמוך", אז איך ייתכן שתלמיד ינהג בצורה שכזאת?

רבי עקיבא באמת מאמין שהגיע הזמן לחדש, כי יש כאן בית מדרש עצום ומרהיב של עשרות אלפי תלמידי חכמים גדולים, בית מדרש שנושא בפיו "ואהבת לרעך כמוך", אז ודאי שאפשר לתקן, אפשר לבנות בית שלישי. לכן יוצא רבי עקיבא ומכריז על בר כוכבא "דין הוא מלכא משיחא!".

אך מסתבר שתלמידיו לא היו שם באמת. כלפי חוץ אכן היה נראה שיש פה בית מדרש אדיר, המונים באים ולומדים, אבל בפנים הם עדיין לא היו שם. הסיפור הזה של הגמרא במנחות זה סיפור אחד, אך זהו סיפור אחד שמאיר את כל מה שקרה שם בפנים.

מלחמה זה מקום של דין

בהקדמתו לחומש בראשית, מעיר הנצי"ב כי ספר בראשית נקרא גם "ספר הישר", ושואל מדוע הוא נקרא כך? מדוע אבותינו קראים ישרים ולא צדיקים או חסידים למשל? עונה הנצי"ב כך (הקדמת העמק דבר לספר בראשית):

והענין דנתבאר בשירת האזינו על הפסוק "הצור תמים פעלו... צדיק וישר הוא" (דברים לב ד), דשבח "ישר הוא" נאמר להצדיק דין הקדוש ברוך הוא בחורבן בית שני, שהיה "דור עקש ופתלתל" (שם פסוק ה); ופירשנו שהיו צדיקים וחסידים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמים. על כן, מפני שנאת חנם שבלבם זה אל זה, חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורס. ובאו על ידי זה לידי שפיכות דמים בדרך הפלגה, ולכל הרעות שבעולם, עד שחרב הבית.

בית שני נחרב בגלל שנאת חנם בפועל ממש! בספרי ההיסטוריונים כתובים דברים נוראים על כל מה שקרה בתקופת בית שני, אנשים רצחו אחד את השני תוך כדי מלחמה! זה לא נתפס! אך אומר הנצי"ב שלא שם זה התחיל. השורש של כל דבר הוא בבית המדרש. שנאת החינם האיומה הזאת התחילה בכך שכל אחד חשד בליבו על עבודת ה' של השני, וכל מי שנהג קצת אחרת, מיד חשבו עליו שהוא כופר ואפיקורס. לאט לאט נוצרו להן כתות כתות, קבוצות נפרדות שהחלו לריב ביניהן. זה לא התחיל באלימות אחד כלפי השני, זה התחיל במחשבות שליליות, שגרמו לכך שבמקום לכבד אחד את השני, לתת מקום אחד לשני, הם רק זלזלו ופגעו אחד בשני. זה התחיל במבט, ממש כמו בסיפור הגמרא במסכת מנחות.

ברצוני להציע כי יתכן שבכל סיטואציה אחרת תלמידי רבי עקיבא לא היו מתים מההתנהגות הזאת. הם אולי לא נהגו כבוד זה בזה, אבל הם היו יכולים לעבוד ולתקן את זה. אך מכיוון שרבי עקיבא היה משוכנע שהם כן תיקנו את זה, שבית המדרש שלו מרבה אהבת חנם, הוא האמין שמתוך כך אפשר לצאת למלחמה ולנצח. שאפשר לבנות פה את בית המקדש השלישי.

מלחמה זה מקום של דין. מידת הדין מתוחה ומדקדקת - האם זה באמת תוקן? אין שנאת חנם? באמת אפשר לבנות את בית המקדש השלישי? לצערנו הסתבר למפרע שזה לא תוקן, ולכן מידת הדין פעלה בחוזקה. יש פה שילוב של כמה דברים ביחד - יכול להיות שאלמלא היו יוצאים למלחמה ולמרידה ברומאים הם כלל לא היו מתים. ברגע שאדם טוען כי הוא נמצא בנקודה מסוימת, אז זאת גם הנקודה המרכזית שבה בוחנים אותו, שמדקדקים בה איתו.

דבר דומה לזה היה גם בבית ראשון אצל יאשיהו המלך. יאשיהו ענשה מהפכה רוחנית עצומה בעם, ואז יוצא למגידו לקראת מלך מצרים, נופל בקרב ומת. חז"ל שואלים את עצמם איך זה קרה? המלך שעשה מהפכה רוחנית כל כך גדולה, חיבר את העם, כרת ברית... איך הוא מת בתבוסה שכזו? משיב רש"י: "ויצא לקראתו - שדרש וחרב לא תעבור בארצכם (ויקרא כ"ו) אפילו חרב של שלום לא תעבור בארצכם ולא ידע חטא ליצני הדור אשר אחרי הדלת קמו לסדור" (דברי הימים ב לה, כ). יאשיהו בטוח שזוהו, הוא עשה מהפכה, כולם זרקו את העבודה הזרה שלהם וכתרו ברית עם ה', ולכן עם ישראל ראויים שיתקיימו בו הברכות שבפרשת בחוקותי - "וְחָרַב לֹא תֵעָבֵר בְּאַרְצְכֶם" (ויקרא כו, ו). אבל הוא לא ידע שמאחורי הדלת הם מחביאים את הפסלים שלהם. ירמיהו הנביא מקונן על יאשיהו, "וַיִּקְוֶנָה יְרֵמְיָהוּ עַל יֵאֲשִׁיָּהוּ ... וְהָנֵם פְּתוּבִים עַל הַקִּינֹת" (דברי הימים ב לה, כה), 'קִינֹת' זה ספר איכה, ושם כתוב מה קונן ירמיהו על יאשיהו: "רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותם אשר אִמְרָנוּ בְּצִלּוֹ נְחִיָּה בְּגוֹיִם" (איכה ד, כ). גם שם הייתה מחשבה משיחית. יאשיהו עושה מהפכה עצומה, אליה מצטרפים גם ממלכת ישראל. הם עושים פסח ביחד, כורתים ברית ביחד.

יש פה ציפייה גדולה שהנה, ממלכת ישראל חוזרת ומתאחדת מחדש. זהו גם חלון הזדמנויות מדיני, אין אף אימפריה באזור. אשור שקעה, בבל עוד לא קמה בצורה משמעותית. יש פה הזדמנות מדהימה! גם הנביא ירמיהו שותף לזה בהתחלה. יאשיהו בטוח שהעם עשה תשובה וראויים הם שיתקיים בהם "וחרב לא תעבור בארצכם", ולכן כשמלך מצרים מבקש לעבור דרכם למלחמתו בבבל, יאשיהו לא נותן לו ויוצא לקראתו למלחמה ושם מוצא את מותו. הוא מת לא בגלל איזה עונש, אלא פשוט בגלל שהברכה הזאת עוד לא מגיעה לעם, הדור לא שם, ובמלחמה, כמו שאמרנו, פועלת מידת הדין, ומה לעשות, צבא מצרים חזק יותר מצבא ישראל.

מעין זה קורה גם פה. אומר רבי עקיבא: "איכשר דרא!". בית מדרש שחורט על דגלו "ואהבת לרעך כמוך", בית מדרש שעובד עשרות שנים כדי לתקן את אותה שנאת חינוס, מוכרח הוא לגבור על הרע ולהקים את המקדש. רבי עקיבא אמנם היה שם, אבל תלמידיו לא לגמרי, ולכן נפלו בידי הרומאים בתקופה מאוד קצרה. לא הייתה סיעתא דשמייא ולכן זה נגמר כמו שזה נגמר. לא רק שלא צמחה הגאולה אלא המלחמה הובילה לחורבן הישוב היהודי.

צער ימים אלו איננו רק בגלל מות תלמידיו אלא בגלל החמצת השעה, החמצת הגאולה שריחפה באויר, ובמקומה נוצר חורבן וגלות.

ומפליא שדוקא בימים אלו זכינו בדורנו לחזות באתחלתא דגאולה בהקמת מדינת ישראל ובשחרור ירושלים - העצמאות עליה יצא ר' עקיבא במלחמתו, ובעז"ה נזכה גם להשלים את בניין הבית.

לצמח מתוך השורשים

יש כאן נקודה מאוד יסודית. העבודה המרכזית בימים שאנחנו נמצאים בהם היא "ואהבת לרעך כמוך". עלינו לנהוג כבוד זה בזה, לפרגן ולהסתכל בעין טובה אחד על השני. כמובן שצריך לנהוג כך בתוך בית המדרש, אבל כך צריך להיות גם בכלל בעם ישראל, בין הציבורים השונים, בין בתי המדרש השונים. זה התשתית, זה היסוד והמפתח להכל, והנקודה היא לסגל את הראיה הטובה הזאת, את נקודת האמון שאומר רבי עקיבא: "חביבין ישראל שנקראו בניו למקום".

במכתב שכותב הרב זצ"ל לתנועת בני עקיבא הוא כותב על כך שמרד בר כוכבא נכשל, אמנם הוא היה מדהים בהתחלה ועשו שם את הבלתי ייאמן, אך בסופו של דבר הארץ חרבה בעקבות המרד, לא רק שהציפיות המשיחיות, הציפיות לחידוש המדינה והממלכה ירדו, אלא היה שם חורבן גדול. כותב הרב שישנם דברים שלשעה אולי לא צלחו, אך הם הותירו את חותמם לדורות (מכתב לבני עקיבא - מאמרי הראי"ה עמ' 202):

...והשלישית - היא מידת ר' עקיבא המיוחדת, שהיא מתעוררת עכשיו בזמן צמיחת הישועה, להיות לנו לאור עולם, התלהבות ומסירות לחזר כל חזון של גאולה ותחיה לישראל וארצו. ודוקא מפני שהחזון בשעתו נכשל, ובר כוכבא נפל ועימו נפל ישראל בבחינת חרותו הלאומית, בטוחים אנו כי תורת אמת אשר בפה קדוש יבוא תור לה, והתור הזה הולך ובא, ולא תקום פעמים צרה, ולא לחינם לחם ישראל מלחמת קיומו ונצחו עד דור אחרון ועד בכלל...

אם רבי עקיבא, פה קדוש שכזה, אמר "דרך כוכב מיעקב", אם רבי עקיבא ראה את התקומה הזאת, אז התקומה הזאת עוד תופיע! זה לא קרה אז, אבל זה יקרה היום. אותה גבורה עצומה של רבי עקיבא היא הכוח שמניע אותנו. בראש ובראשונה כמו שאמרנו, הכל מתחיל בבית המדרש. אם בית המדרש יסגל את המבט של "ואהבת לרעך כמוך", את היכולת להקשיב, גם לברי הפלוגתא שלנו, בתוך בית המדרש ומחוצה לו, אם זאת נקודת המוצא שלנו, אנחנו נוכל להמשיך ולצמוח ובעזרת ה' נעשה ונצליח!

מידי שבוע ביום שני מתקיימת בביהמ"ד של "ישיבת הגולן" שיחה כללית, העוסקת בתורת המידות ובנפש האדם, חיזוק בלימוד תורה ועבודת ה'. להבדיל משיעורי האמונה העוסקים בעיונים מהותיים וכלליים מתורת מרן הרב וכתבי ראשונים, שיחה זו הינה בעלת גוון מוסרי, ועניינה בהדרכות רוחניות, הנגזרות מן המבט האמוני, ושופכות אור על דרכי הרוחניות של בן תורה בדורנו.

עריכה: חגי מיכליס | **תמלול:** ירין אהרון ונועם אזולאי | **אינטרנט:** אריאל אילון ועמית רייף תגרי | **צילום:** דוד יוסוב ונתנאל הורביץ | **הפצה:** הראל בן דוד